

Novo odkritje prazgodovinske poselitve ob vznožju gradišča Sv. Marjeta na Libni

New discovery of a prehistoric dwelling below the hillfort of Sv. Marjeta on Libna

Petra VOJAKOVIĆ, Sašo PORENTA, Borut TOŠKAN

Izveček

Med arheološkimi raziskavami, izvedenimi leta 2011, so bili na jugovzhodnem pobočju, tik pod že znanim utrjenim železnodobnim gradiščem Sv. Marjeta na Libni, odkriti sledovi prazgodovinske poselitve, ki ponujajo nova spoznanja o poseljenosti enega od pomembnejših prazgodovinskih najdišč v Posavju.

Ključne besede: Slovenija, Posavje, Sv. Marjeta na Libni, prazgodovina, poselitev ob vznožju gradišča

Abstract

The area of the previously known hillfort from the Iron Age at Sv. Marjeta on Libna near Krško was again archaeologically investigated in 2011. More precisely, excavations were conducted on the southeastern slope, where traces were revealed of a prehistoric dwelling. These advance our knowledge of one of the more important prehistoric sites in Posavje (Sava River valley), Slovenia.

Keywords: Slovenia, Posavje (Sava River valley) region, Sv. Marjeta on Libna, prehistory, dwelling below the hillfort

UVOD

Arheološko najdišče Sv. Marjeta¹ (*sl. 1a*) leži na vzpetini Libna nad levim bregom Save, na skrajnem severozahodnem robu Brežiško-Krške kotline. Novembra leta 2010 so bili z arheološkim dokumentiranjem na območju geološke sonde,² ki jo je zaradi geosezmičnih raziskav izkopal Geološki zavod Slovenije, na štirih mestih odkriti arheološki ostanki³ – sledovi natančneje neopredeljive gradnje (*sl. 1b*: S 1–4). Naleteli so na sledove iz

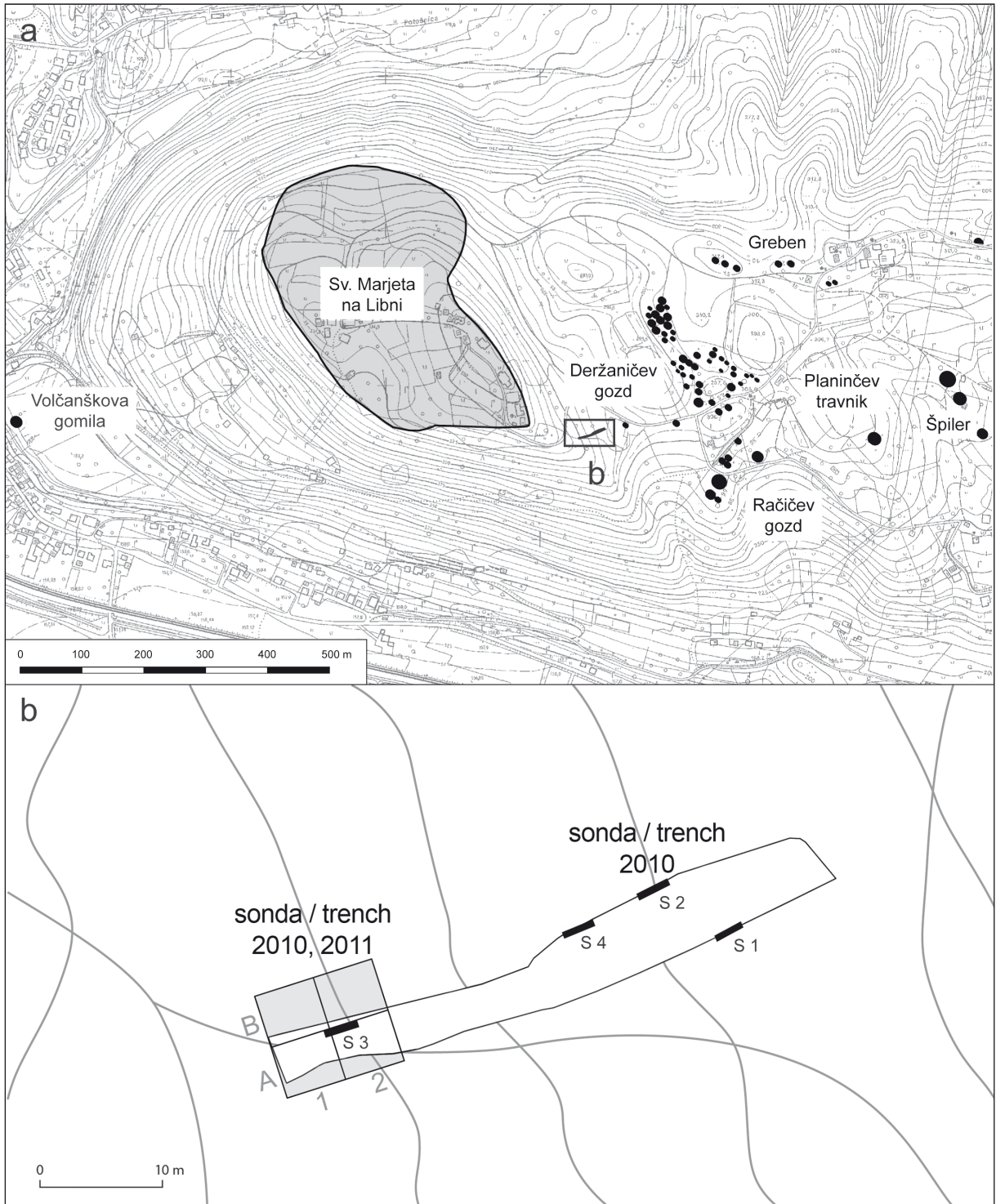
prodnikov sestavljenih kamnitih tlakov, hišni lep in lončenino, vse pa je bilo vidno le v profilih. Tri skupine najdb (S 1, 2 in 4) so ležale v vzhodnem delu sonde. Četrta – prav tako sledovi kamnitega tlaka (S 3; *sl. 1b, 2*) – je bila vidna v profilu tik pod površjem zahodnega dela geološke sonde. Zaradi naklona terena in intenzivne poljedelske obdelave je bilo območje najdbe S 3 ogroženo, zato so julija in avgusta leta 2011 na tem mestu izvedli še arheološke raziskave.⁴ Dokazani so bili ostanki stavbe (v nadaljevanju: stavba 3). Raziskave je izvajalo podjetje Arhej, d. o. o., pod strokov-

¹ Guštin 1976; Dular 2006.

² Parc. št. 88/1 k. o. Stari grad.

³ S. Porenta, M. Novšak, *Poročilo o arheološkem dokumentiranju na parcelah št. 88/1 in delu parcele 87, k. o. Stari grad*, Ljubljana 2010. Hranijo: Arhiv MIZKŠ, ZVKDS OE Ljubljana in Arhej, d. o. o.

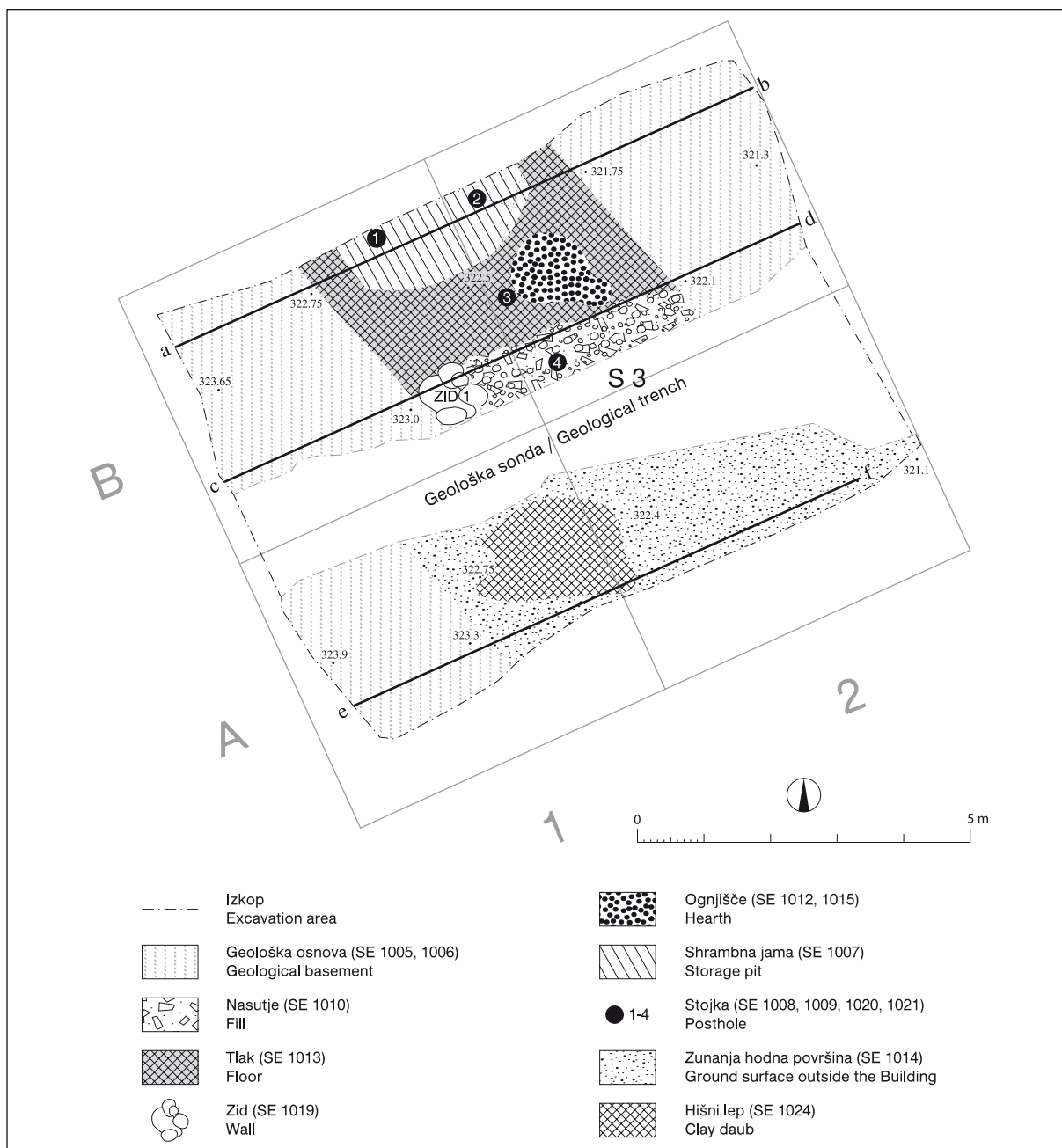
⁴ S. Porenta, P. Vojaković, T. Verbič, M. Novšak, *Poročilo o opravljenih arheoloških izkopavanjih na lokaciji Libna – Sv. Marjeta, parcelah št. 88/1, k. o. Stari grad (EŠD 323)*, Ljubljana 2011. Hranijo: Arhiv MIZKŠ, ZVKDS OE Ljubljana in Arhej, d. o. o.

Sl. 1: Sv. Marjeta na Libni. **a**: prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča z območjem raziskav leta 2010 in 2011 (b); **b**: detajl – območje geološke sonde (leta 2010) z arheološkimi ostanki (S 1–4) in arheološka sonda (leta 2011). M. = 1:10.000 (a), 1:500 (b).

Fig. 1: Sv. Marjeta na Libna. **a**: prehistoric hillfort and tumulus cemeteries and area of investigation in 2010 and 2011(b); **b**: detail – area of geological trench (year 2010) with archaeological remains (S 1–4) and archaeological trench (2011). Scale = 1: 10.000 (a), 1:500 (b).

(a: Dopolnjeno po / Supplemented after Dular 2006, sl. / Fig. 2)

Sl. 2: Sv. Marjeta na Libni. Sonda leta 2011. Tloris stavbe 3, z označenimi preseki (a–b, c–d, e–f). M. = 1:100.

Fig. 2: Sv. Marjeta on Libna. Trench from year 2011. Ground plan of Building 3 with cross sections (a–b, c–d, e–f). Scale = 1:100.

(Risba / Drawing: Mate Božinović)

nim nadzorom Mitje Pergarja (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana). V 11 delovnih dneh je bilo na površini 72 m² izkopanih in raziskanih 35 m³ zemljine.

Območje, ki je merilo 9 × 8 m, je bilo združeno v enotno mrežo kvadrantov velikosti 4,5 × 4 m (kv. A/1–2 in B/1–2) (sl. 2). Pred začetkom arheoloških del je bilo najprej odstranjeno zasutje

geološke sonde, sledila sta ročna odstranitev rušev ter strganje celotne površine. Po vsakem stratigrafskem izkopu je sledilo pisno, mersko in fotografsko dokumentiranje, vse do geološke osnove.⁵

⁵ Geološko podlago sestavljata litotamnijski apnenec (SE 1006) ter rdeča meljasta glina (SE 1005), ki nastaja na tej kamniti podlagi. Zaradi svojih lastnosti je ta apnenec

Izkopanih je bilo 2483 arheoloških najdb: 2019 lončenih, 20 kovinskih, 362 ostankov gradbenega materiala, 7 odlomkov stekla in staljenega stekla, 14 odlomkov kamnitih izdelkov ter 159 kostnih odlomkov. Poudariti je treba, da med gradivom prevladuje prazgodovinska lončenina z 99,5-odstotnim deležem, preostala lončenina pripada rimskemu obdobju (0,3 %) in novemu veku (0,2 %).

Po stratigrafski sliki in podrobnem pregledu najdb⁶ smo ostanke na območju stavbe 3 strnili v več faz.

STAVBA 3

Opis

Poselitev precej strmega dela jugovzhodnega pobočja, tik pod utrjenim železnodobnim gradiščem, dokazuje večja umetna **terasa** (SE 1011 in 1017; *sl.* 2; 3). Ležala je v smeri jugovzhod-severozahod,⁷ v preseku je imela banjasto obliko in je (v izkopu) merila 1,2 × 1,8 m; v globino je segala 0,15 m. Na zahodnem robu je terasa v kamnito geološko osnovo (SE 1005, 1006) ustvarila do 0,65 m visoko stopnico (*sl.* 3). Na osrednjem delu zahodnega roba terase je bil vzporedno z njim postavljen suhi zid (**zid 1**; SE 1019) (*sl.* 2; 3; 4), ležal je na geološki osnovi. Domnevamo, da gre za temeljni zidec, na katerega je bila postavljena lesena konstrukcija stavbe. Nad rahlo vbočenim dnom terase je bila zemljena plast, ki je delovala kot **izravnava** (SE 1018; *sl.* 3A, B). Na sredini te izravnave sta bili **jami za stojki 3 in 4** (SE 1020 in 1021; *sl.* 2)⁸, med seboj oddaljeni 1,15 m. V zasutjih obeh jam so bili apnenčasti lomljenci, ki bi lahko bili zagozde za lesene navpične nosilce.

slabo odporen proti mehanskemu preperevanju, kemično preperevanje pa je zaradi velike poroznosti prav tako hitrejšo kot pri mezozojskih apnencih, zato razpada v grušč. Tla na litotamnijskem apnencu so rjava, evtrična, pokarbonatna, po oblikovanosti žepasta, velikokrat dobro razvita, globoka, s tipičnim talnim profilom A-Bv-C. Horizont Bv se žepasto zajeda v apnenec in še pospešuje preperevanje (Povzeto po: T. Verbič, *Poročilo o opravljenih arheoloških izkopavanjih na lokaciji Libna – Sv. Marjeta, parcelah št. 88/1, k. o. Stari grad (EŠD 323)*, Ljubljana 2011. Hranijo: arhiv MIZKŠ, ZVKD OE Ljubljana in Arhej, d. o. o.).

⁶ Gradivo sta narisali Larisa Skalerič in Teja Gerbec.

⁷ Zaradi omejenega območja arheoloških izkopavanj terasa ni bila izkopana v celoti, vendar je na današnjem reliefu pobočja še vedno dobro vidna kot manjša stopničasta terasa na sicer enakomerno padajočem pobočju.

⁸ Možno, da sta bili vkopani že više v plasti SE 1010 oz. 1016.

—→

Sl. 3: Sv. Marjeta na Libni. Sonda leta 2011, stavba 3, preseki stavbe. M. 1:50.

Fig. 3: Sv. Marjeta on Libna. Trench from year 2011, Building 3. Cross sections. Scale = 1:50.

(Risba / Drawing: Anže Novšak)

Na izravnavo je bila nasuta **utrditev** (SE 1010; *sl.* 2; 3B), sestavljena iz do 15 cm velikih apnenčevih lomljencev in pomešana z zemljo. (Nasutje SE 1010 je bilo vidno že v profilu geološke sonde: najdba S 3.) Na severni strani je lomljenje delno prekrila plast zbite zemlje (SE 1016; *sl.* 3A), verjetno ostanek **hodne površine** oz. **tlaka** (SE 1013; *sl.* 2; 3B) v stavbi. Na tlaku sta bila odkrita močno poškodovano **ognjišče** (z delovnim prostorom – SE 1012 in 1015; *sl.* 2) ter vkopana **jama** (SE 1007), zapolnjena s plastjo SE 1003 (*sl.* 2; 3A). O namembnosti jame sklepamo na podlagi dveh sledov navpičnih kolov – **jami za stojki 1 in 2** (SE 1008 in 1009; *sl.* 2; 3A; 5), med seboj oddaljenih 1,5 m. Verjetno gre za ostanke lesene konstrukcije shrambene(?) jame, podobno kot npr. na najdišču Kučar.⁹

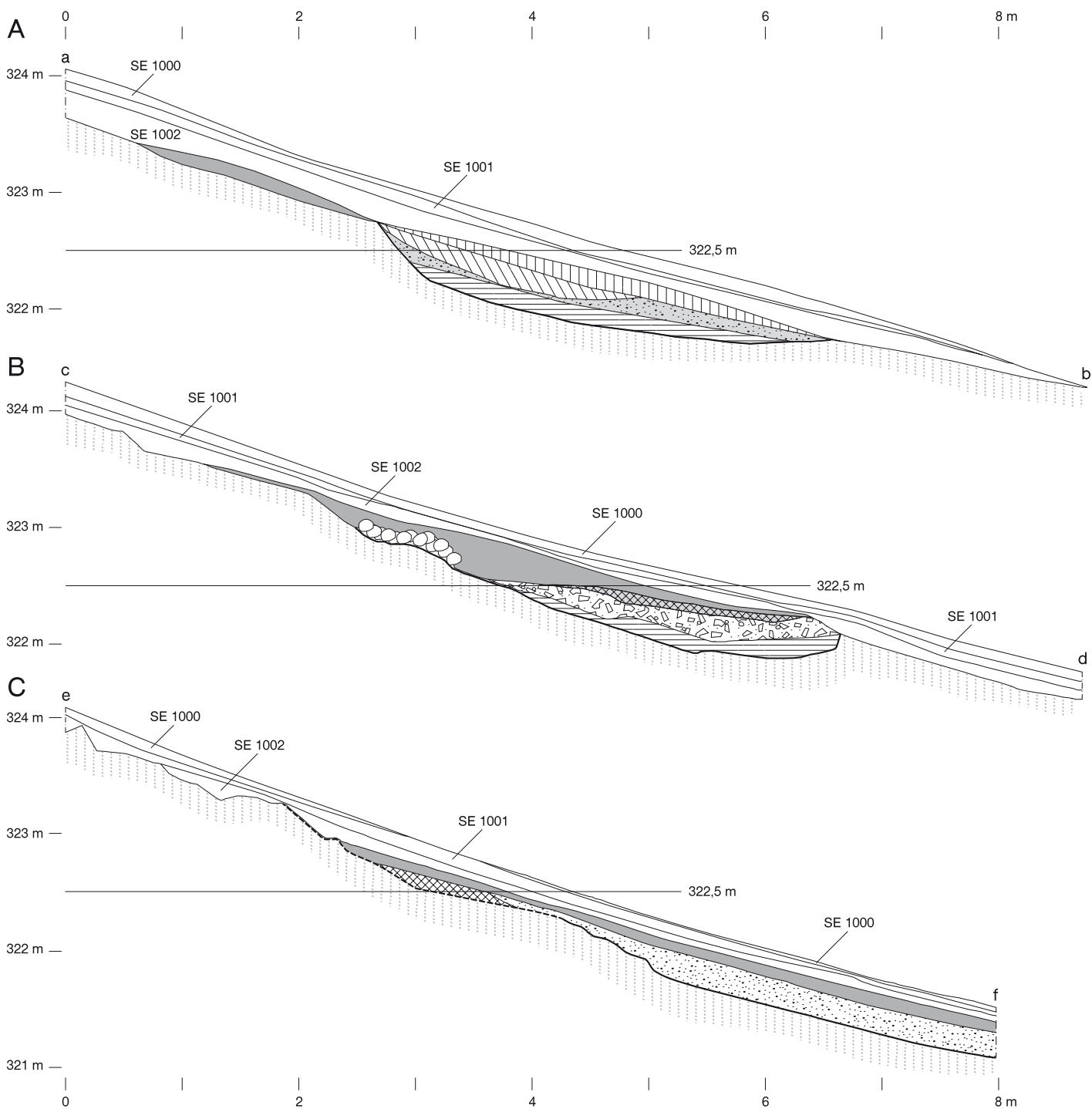
Plast, odkrito južno od opisanih najdb, v pasu kv. A, bi lahko na podlagi njene sestave, barve, konsistence in najdb opredelili kot **zunanjo hodno površino** (SE 1014; *sl.* 2 in 3C). Večja količina hišnega lepa na njej pa kaže, da se je na hodno površino podrla **stena** (SE 1024; *sl.* 2; 3C).

Po opustitvi uporabe stavbe je bilo zemljišče očitno prepuščeno naravni eroziji. Tako je celotno območje postopno prekrilo **nasutje** (plast z najdbami; SE 1004; *sl.* 3), v katerem so bile samo prazgodovinske najdbe. Del teh – vsaj tiste v nižjem delu nasutja – je najverjetneje pripadal ostankom opuščene stavbe 3 oz. izvira iz njene neposredne okolice, del najdb pa je v plast prišel z erozijo, s pobočja oz. z višje ležečega gradišča na Libni. Višje je bilo mogoče prepoznati še eno **nasutje** (SE 1002; *sl.* 3), v katerem pa je bilo tudi antično gradivo;¹⁰ lahko bi ga primerjali z Guštinovo VI. naselbinsko fazo poselitve v neposredni bližini, na Libni.¹¹ Višje sta bili še dve **nasutji** (SE 1000 in SE

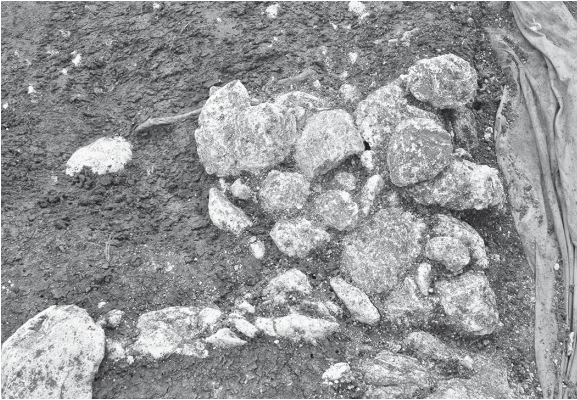
⁹ Dular et al. 1995, 66–69, *sl.* 39 in 41.

¹⁰ Rimsko gradivo je bilo preoblikovano, gotovo v sekundarni legi, zato njegovega izvornega mesta ne moremo določiti. Po sondiranju iz leta 1975 bi lahko domnevali, da najdbe izvirajo z vrha hriba oz. gradišča (prim. Guštin 1976, 16, *sl.* 4). Več od tega, da je 6 odlomkov pripadalo rimski opeki, 6 odlomkov lončenine pa namiznemu posodju (vrču?), na podlagi dobljenega ne moremo reči. Za podatke se zahvaljujemo Iris Bekljanov Zidanšek.

¹¹ Guštin 1976, 16, *sl.* 4.

Izkop
Excavation area	Nasutje (SE 1010)
Fill	Polnilo jame (SE 1003)
Fill
Terasa (SE 1011)
Terrace	Zid (SE 1019)
Wall	Zunanja hodna površina (SE 1014)
Outside ground surface
Terasa (SE 1017)
Terrace	Tlak (SE 1013)
Floor	Hišni lep (SE 1024)
Clay daub
Geološka osnova (SE 1005, 1006)
Geological basement	Hodna površina (SE 1016)
Ground surface	Plast s prazgodovinskimi najdbami (SE 1004)
Layer with prehist. small finds
Izravnava (SE 1018)
Levelling	Shrambna jama (SE 1007)
Storage pit	Plast z najdbami (SE 1000, 1001, 1002)
Layer with smal finds

Sl. 4: Sv. Marjeta na Libni. Sonda leta 2011, stavba 3, pogled na zid (SE 1019).

Fig. 4: Sv. Marjeta on Libna. Trench from year 2011, Building 3, view on dry stone Wall (= SE 1019).
(Foto / Photo: arhiv / archive Arhej d. o. o.)

Sl. 5: Sv. Marjeta na Libni. Sonda leta 2011, pogled na stavbo 3.

Fig. 5: Sv. Marjeta on Libna. Trench from year 2011, view of Building 3.

(Foto / Photo: arhiv / archive Arhej d. o. o.)

1001; sl. 3), v katerih so bile poleg prazgodovinskih še novoveške najdbe. Zadnje razumemo kot posledico erozije in smetenja krajine.

Kronološka opredelitev najdb

Servirno posodje

Za časovno opredelitev novoodkrite prazgodovinske poselitve smo v prvi vrsti uporabili servirno posodje, ki pomeni največji delež odkrite prazgodovinske lončenine.

Najstarejša posoda je s poševnimi kanelurami okrašena skleda (*t. 1: 1*), sodi med raztresene najdbe brez posebnega konteksta. Enako okraše-

ne skleda se na Brinjevi gori pojavijo že v drugi plasti, ki je časovno opredeljena v Ha A, v uporabi pa ostanejo vse do konca Ha B.¹² Da je bil okras zastopan še v železni dobi, kaže najdba s Poštele, iz sonde 77.¹³ Izvor okrasa bi morda lahko iskali v skupini Baierdorf-Velatice v času prehoda iz zgodnje v starejšo pozno bronasto dobo.¹⁴

Ožje časovno opredeljiv je tudi s poševnimi kanelurami okrašen ročaj (*t. 1: 12*), odkrit v enem izmed nasutij po opustitvi uporabe stavbe 3. Najverjetneje pripada tipu posod "Säulchenschüssel", ki so značilne za horizont Baierdorf-Lednice oz.

¹² Oman 1981, t. 7: 9.

¹³ Teržan 1990, 32–34; t. 14: 29.

¹⁴ Črešnar 2010, skleda tipa Sv3b, 20–22.

Ha A1.¹⁵ Okras poševnih kanelur na ročajih je izjemno priljubljen v času Br D/ Ha A1 na območju osrednje Nemčije, zahodne Češke, Moravske, severozahodne Slovaške, spodnje Avstrije, Slovenije, Hrvaške,¹⁶ Bosne in Hercegovinae in Srbije. Vpliv tega okrasa sega na eni strani do Italije, na drugi pa vse do Grčije (Kastanas, Vardaroftsa, Hisarlik oziroma-Troja).¹⁷

Med starejše okrase sodi še podkvast okras na ostenju posode (*t.* 2: 5), odkrite v plasti po opustitvi uporabe stavbe 3.

Drugo servirno posodje ima večji časovni razpon, in sicer od poznega žarnogrobišnega obdobja vse do mlajšega halštatskega obdobja. Sem sodijo sklede (*t.* 1: 8,9; 2: 1; 4: 1), odkrite v plasteh, ki jih povezujemo tako s časom rabe kot tudi z opustitvijo uporabe stavbe. Te sklede so široke in globoke in imajo zaobljena ramena, ki se zaključujejo v uvihano ustje. Posode po navadi niso okrašene, imajo pa predvsem plastične bradavice. Tako oblikovane sklede so bile v rabi tako v kulturi žarnih grobišč kot tudi v halštatskem obdobju.¹⁸ V isti čas sodijo tudi sklede (*t.* 2: 9,14; 4: 2), odkrite prav tako v stavbi 3, kot tudi v plasteh, ki jih povezujemo z opustitvijo stavbe. Zanje je značilno, da so precej globoke z rahlo zaobljenimi rameni in ravnim ustjem. Posode navadno niso okrašene, vendar pa imajo nekateri primerki bradavice ali horizontalno prevrtane držaje.¹⁹

Kuhinjsko posodje

Med kuhinjskim posodjem prevladujejo lonci. Odkriti so bili skoraj v vseh izkopanih plasteh. Z dvema primerkoma sta bila zastopana tulipanasto oblikovana lonca z rahlo izvihanim ustjem (*t.* 2: 16; 4: 6). Taki lonci so bili v uporabi od Ha A do zgodnjega Ha C.²⁰ Najštevilčnejši so globoki lonci (*t.* 1: 10,11; 3: 13) z visokimi, v zgornjo tretjino trupa pomaknjenimi rameni. Skoraj vsi odlomki so okrašeni z gumbastimi ali bradavičastimi nalepkami, včasih so na ramenu še polkrožna in

vodoravna razčlenjena rebra. Lonci se pojavljajo tako v staro- kot tudi mladohalštatskem obdobju.²¹ Omenimo še v plasteh po opustitvi uporabe stavbe 3 odkrita odlomka loncev (*t.* 1: 6; 2: 4),²² ki kažeta, da bi bila okolica lahko poseljena tudi v poznem latenskem obdobju.²³

Kuhinjski pripomočki

Širši časovni razpon imajo tudi v skoraj vseh plasteh odkriti kuhinjski pripomočki, in sicer odlomki svitkov (*t.* 4: 5,8), pladnjev (*t.* 2: 7; 3: 1,2),²⁴ prenosnih ognjišč in pekev (*t.* 2: 12,17; 3: 4,10,11) ter odlomek ognjiščne koze (*t.* 2: 8).²⁵

Okras na lončenini

Pri časovni opredelitvi smo se poskušali opreti tudi na okras. Izkazalo se je, da se na najdišču najpogosteje pojavi okras plastičnih reber (*t.* 1: 2,7,11,14; 2: 5,7,15,16; 3: 1–3; 4: 2,6), ki je lahko gladek ali razčlenjen z odtisi prstov in leži tako nad največjim obodom posode kot pod njim. Tako okrašeno posodje je bilo v vseh odkritih plasteh, značilno pa je za celotno bronasto in železno dobo.

Rebrom po pogostnosti sledijo aplicirane bradavice (*t.* 1: 15; 2: 1,9,15; 3: 6). Najdemo pa tudi kaneliranje (*t.* 1: 1,12), ki se npr. na grobišču v Dobovi pojavi že v 1. stopnji oz. času Ha A1.²⁶ V isto obdobje sodijo tako okrašene posode tudi na Brinjevi gori, saj so bile odkrite v plasteh 1, 2 in 3,²⁷ v naselbini v Ormožu pa je tak okras značilen

²¹ Dular 1982, 31, lonci tipa 5; *t.* 7: 54–57; Grahek 2013, 70, sl. 43: L5; Vojaković 2013, 234, sl. 121: 15–16. Takšni lonci so bili na Libni odkriti tudi pri naselbinskem izkopavanju leta 1975 v plasteh, ki jih Guštin uvršča od I. do IV. naselbinske faze (Guštin 1976, 16, t. 82: 5,7,12; 84: 10; 85: 4,11,17,18; 86: 2,21; 87: 13; 88: 8,11).

²² Grahek 2013, lonci tipa L42a; 86, sl. 49: L42.

²³ Kar bi sovpadalo z Guštinovo V. naselbinsko fazo na Libni (Guštin 1976, 16, t. 89).

²⁴ Podobni pladnji oz. pekači so bili odkriti tako na Libni pri naselbinskih izkopavanjih leta 1975, natančneje v plasteh, ki jih Guštin uvršča v III. naselbinsko fazo (Guštin 1976, 16, t. 88: 13), kakor tudi na naselbini v Stični, kjer pa so izvirali predvsem iz plasti k zidovoma II in III, ki jih Grahkova časovno vzporeja s kačastim, certoškim in negovskim horizontom (Grahek 2013, 126, sl. 63: Pl2).

²⁵ Podobne ognjiščne koze so se na naselbini v Stični pojavile v plasteh k zidu II (Grahek 2013, 128).

²⁶ Dular 1978, 37.

²⁷ Oman 1981, 144–216.

¹⁵ Kossack 2002, 199–216; Črešnar 2010, 45.

¹⁶ Tako okrašena ročaja je imela tudi amfora iz groba 21 v Bezdanjači pri Vrhovinah; avtorica jo ob navezavah na spodnjeavstrijsko skupino Höting-Mörzga datira v Ha A1 (Drechsler-Bižić 1979–1980, 40).

¹⁷ Kossack 2002, 199–216.

¹⁸ Dular 1982 (latvice tipa 1) 75, t. 25: 244–246, 26: 247–249; Vojaković 2013, 219–220, sl. 120: 5–10.

¹⁹ Grahek 2013 (sklede tipa 6) 98, sl. 53: La6.

²⁰ Vojaković 2013, 234–235, sl. 121: 12–14.

za stopnji I in II.²⁸ Opazimo ga tudi na skledah na Pošteli, in sicer v njeni II. in III. stopnji.²⁹ V isti čas sodi še okras navpičnih kanelur. Vodoravne kanelure so zelo razširjene v starejšem halštatskem obdobju, vendar gre za tradicijo kulture žarnih grobišč.³⁰

Posode so bile okrašene tudi z žlebljenjem (*t. 1:* 10,13; *2:* 2; *3:* 9,13). Poševno žlebljenje je na Dolenjskem jasno opredeljeno v horizonta Stična-Novo mesto 1 in 2.³¹ Vodoravno žlebljenje pa je v primerjavi s poševnim v uporabi daljše obdobje. Pojavi se namreč že na začetku železne dobe, kot kanelirana ustja loncev s stožčastim vratom, najbolj pa je razširjeno v mladohalštatskem obdobju, ko so po tem postopku krasili predvsem vratove in noge posod.³² Navpični žlebovi na ustju skled so značilni za čas Ha B3,³³ nekoliko mlajši, v Ha C, so poševni in navpični žlebovi na vratu ali po največjem obodu posode.³⁴ Gubanje (*t. 2:* 11) pa je izrazito mladohalštatska oblikovna prvina.³⁵

Po tipološki in kronološki analizi gradiva se je izkazalo, da stavbe 3 ne moremo ožje časovno opredeliti. Morda nam datacijo ponujata prav v notranjosti stavbe odkrita manjša lončka (*t. 2:* 15; *4:* 3), ki pa jima še nismo našli ustrezne primerjave. Kljub temu smemo skleniti, da ima večina lončeni- ne, odkrite na območju stavbe 3 in v njeni bližnji okolici, širši časovni razpon: najstarejše primerke bi lahko datirali že v starejšo stopnjo kulture žarnih grobišč, nekaj pa je takih, ki kažejo na vsaj občasno poseljenost okolice od poznega žarnogrobiščnega

obdobja vse do mlajšega halštatskega obdobja oz. z vmesnimi prekinitvami morda tudi še v poznem latenskem obdobju.

PALEOZOOLOŠKA ANALIZA KOSTI, ODKRITIH V STAVBI 3 IN OB NJEJ

Pri arheoloških raziskavah na Libni leta 2011 so našli 159 ostankov živalskih kosti in zob, ki vse sodijo v kontekst prej opisane stavbe 3 (*tab. 1*). Stopnja določljivosti je bila nizka (tj. 13,2 %), saj je bilo mogoče vsaj do rodu (pri drobnici pa do poddružine, tj. subfam. Caprinae) taksonomsko opredeliti samo 21 ostankov.

Nizko stopnjo določljivosti gradiva gre pripisati mokremu sejanju dela izkopanega sedimenta. Analiziran favnistični vzorec je tako obsegal tudi več deset pod 5 mm velikih kostnih drobcov, ki jih seveda ni bilo mogoče taksonomsko opredeliti. Večina teh drobcov je bila kalcinirana³⁶ kot posledica daljše izpostavljenosti razmeroma močnemu ognju.³⁷ Večji del jih izvira iz nasutja SE 1004 (*sl. 3*), ki je po opustitvi objekta postopno prekrilo celotno območje raziskave, dobra tretjina pa jih je bila pobrana tudi iz spodaj ležečih plasti. Kalcinirani kostni drobcji so po vsej verjetnosti ostanek večjih odlomkov, nastalih z razbijanjem kosti v procesu priprave hrane ali pridobivanja mozga; človek jih je nazadnje kot kuhinjski odpadki odvrigel na ognjišče. Zaradi izpostavljenosti visokim temperaturam je kostnina tam namreč še naprej razpadala, zato velikost kalciniranih kostnih drobcov tudi statistično značilno zaostaja za velikostjo neožganih³⁸ (*sl. 6*).

²⁸ Lamut 1988–1989, 238–241.

²⁹ Teržan 1990, 32, 35.

³⁰ Hänsel 1976, 185.

³¹ Dular 1982, 83; Grahek 2013, 170–171.

³² Dular 1982, 85; Grahek 2013, 170–171.

³³ Dular et al. 2010, 80, t. 12: 10; 33: 7.

³⁴ Dular et al. 2010, 80, t. 13: 1,2, 97: 6, 98: 4.

³⁵ Dular 1982, 85.

³⁶ Cf. Stiner et al. 1995, 235.

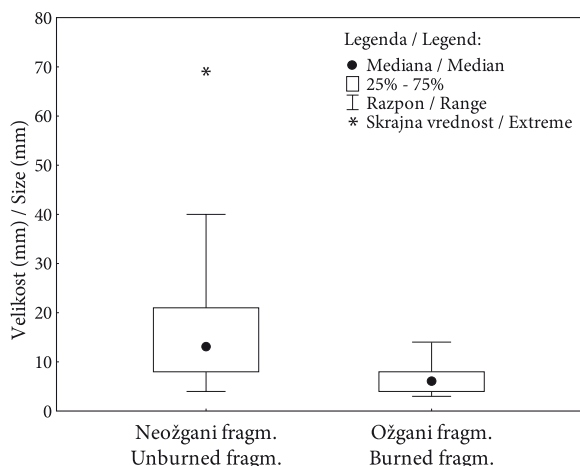
³⁷ T > 700 °C; Nicholson 1993.

³⁸ Upoštevani so bili samo taksonomsko neopredeljivi neožgani primerki, saj je velikost tistih opredeljivih po večini precej večja in bi tako lahko popačila rezultate.

Tab. 1: Sv. Marjeta na Libni. Zastopanost posameznih živalskih taksonov po stratigrafskih enotah. Podatki se nanašajo na vzorec, pridobljen med arheološkimi raziskavami leta 2011. Količina najdb je prikazana kot število določenih primerkov (NISP; Grayson1984, 17 ss).

Tab. 1: Sv. Marjeta on Libna. Individual animal taxa according to stratigraphic units (SE). The data refer to the sample obtained during the 2011 archaeological investigation. The quantity of finds is given as the number of identified specimens (NISP; Grayson1984, 17 ff).

Takson / Taxon	SE 1004	SE 1010	SE 1013	SE 1014	SE 1016	SE 1018	Skupaj / Total
<i>Bos taurus</i>	2	4	2	1	3	1	13
<i>Sus</i> sp.	1	1	-	-	1	-	3
Caprinae	1	-	1	-	-	2	4
<i>Canis familiaris</i>	1	-	-	-	-	-	1
Indet. fragm.	54	1	17	1	40	25	138

Sl. 6: Sv. Marjeta na Libni, sonda leta 2011. Velikost kalciniranih (N = 73) in taksonomsko neopredeljivih neožganih (N = 65) kostnih drobcev.

Fig. 6: Sv. Marjeta on Libna, trench from year 2011. Size of the calcined (N = 73) and of the taxonomically unidentified and unburned (N = 65) bone fragments.

Še več: velikost največjega kalciniranega fragmenta v celotnem vzorcu ne presega 14 mm, medtem ko je med neožganimi takih slaba polovica, skupaj s taksonomsko opredeljivimi primerki pa celo dve tretjini. Med zadnjimi jih je polovica večjih od treh centimetrov, med katerimi pa niti eden ne izkazuje še tako blagih sledi izpostavljenosti ognju.

Podatki o zastopanosti posameznih taksonov (tab. 1) pokažejo na v tem smislu vodilno vlogo domačega goveda (*Bos taurus*). Ob tem analizirano gradivo obsega še ostanke najmanj treh sesalskih vrst: ovce (*Ovis aries*) ali koze (*Capra hircus*), domačega prašiča (*Sus domesticus*) in psa (*Canis familiaris*). Prisotnosti divjadi ni mogoče potrditi, čeprav bi kateri od obeh drobcev stegnenične diafize prašiča (iz SE 1004 oz. 1016) načelno lahko pripadal tudi divjemu prašiču (*Sus scrofa*).³⁹ Navsezadnje so bili ostanke te vrste med starejšeželeznodobnimi ostalinami z Libne že najdeni, tudi v kontekstih sočasnih tukaj predstavljenim ostankom z območja stavbe 3.⁴⁰

Med najdbami domačega goveda so zastopane tako posamezne kosti iz najbolj mesnatih (in torej domnevno tudi cenjenih) delov trupa, kot tudi tiste iz kulinarčno domnevno⁴¹ manj zanimivih spodnjih delov okončin in glave (sl. 7). Ali je bilo tako tudi pri drobnici in prašiču, je zaradi

premajnega števila najdb težko soditi. Lahko pa iz pridobljenih podatkov domnevamo vsaj to, da pogostnosti pojavljanja posameznih skeletnih delov ne gre pripisati tafonomskim izgubam, temveč v prvi vrsti človekovim dejavnostim. Vzorec zastopanosti posameznih skeletnih delov namreč ne odseva njihove strukturne gostote in torej – posredno – zmožnosti kljubovanja različnim destruktivnim dejavnikom na sedimentu in v njem.⁴² Razen treh zob drobnice ter zapestne kosti domačega goveda so sicer vsi živalski ostanki v analiziranem vzorcu fragmentarni, kar pa gre povezati s človekovo željo po učinkovitem izkoriščanju kostnega mozga.

Majhna količina analiziranega gradiva sama po sebi ne ponuja pomembnejših novih podatkov o tedanjem živalstvu oziroma o ekonomiji proučevane skupnosti, vsekakor pa dokazuje preferenčno uživanje mesa domačih živali pred divjadjo. Čeprav so bili med izkopavanji na Libni v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja odkriti tudi ostanke divjadi – ob prej že omenjenem divjem prašiču⁴³ poročajo še o najdbah jelena (*Cervus elaphus*) in celo bobra (*Castor fiber*) –, delež domestikativov v tedaj pridobljenem vzorcu (NISP = 117) močno presega delež lovnih vrst. Enako velja tudi za gradivo, ki ga je v preteklosti obdelal Bartosiewicz,⁴⁴ kjer samo delež domačega goveda, domačega prašiča in drobnice pomeni dobrih 82 odstotkov vseh taksonomsko opredeljivih najdb (NISP = 130).

Primerjava favnističnega vzorca z Libne, pridobljenega leta 2011, z obema prej omenjenima s starejših izkopavanj pa pokaže na še eno skupno točko, tj. očitno številčno prevlado kosti domačega goveda. K temu je sicer treba dodati, da intenzivnejša naravna in umetna fragmentacija ostankov večjih živali lahko vodi v precenjeno zastopanost velikih kopitarjev pri podatku o številu določenih primerkov (= NISP).⁴⁵ Vendar pa naj bi se to v praksi precej izravnalo z veliko večjo količino mesa, ki ga dobimo ob zakolu take velike živali, tako da se vloga goveda kot osrednjega vira rdečega mesa za prebivalce starejšeželeznodobne Libne ne zdi vprašljiva.⁴⁶ Kakšen je bil v tem smislu pomen prašiča in drobnice, je na podlagi razpoložljivih podatkov težko reči. Nekoliko večji delež prašičjih

⁴² Glej npr. Lyman 1999, 233 ss.

⁴³ Guštin 1976, 16.

⁴⁴ Bartosiewicz 1996, tab. 1.

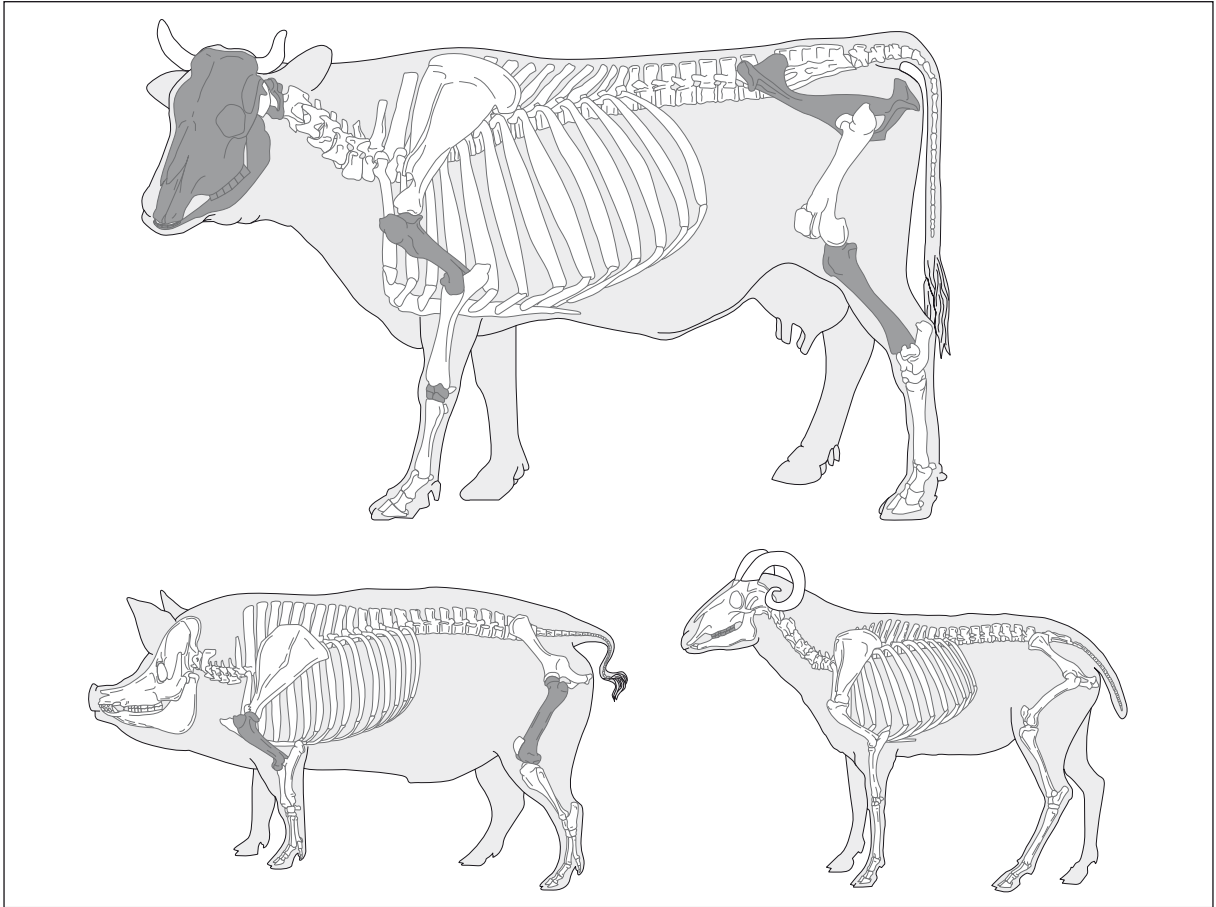
⁴⁵ Bartosiewicz 1991, 205.

⁴⁶ To seveda še ne pomeni, da je bila govedoreja primarno usmerjena v izkoriščanje mesa (glej npr. Bartosiewicz 1985, 124; Toškan, Dirjec 2010, 108).

³⁹ Glej npr. Bökönyi 1995.

⁴⁰ Guštin 1976, 16.

⁴¹ Prim. Bartosiewicz 1997.

Sl. 7: Sv. Marjeta na Libni. V gradivu zastopani skeletni elementi domačega goveda, prašiča in drobnice. Podatki se nanašajo na vzorec, pridobljen med arheološkimi raziskavami leta 2011.

Fig. 7: Sv. Marjeta on Libna. The small finds include skeletal elements of cattle, pigs and caprovids. Data refers to the sample obtained during the 2011 archaeological investigation.

najdb (tab. 1)⁴⁷ se sicer sklada s položajem na večini drugih sočasnih naselbin iz jugovzhodnega ter tudi severovzhodnega dela današnje Slovenije.⁴⁸

Čeprav sta utegnili biti govedoreja in reja drobnice primarno usmerjeni v izkoriščanje sekundarnih produktov (tj. moči živali, mleka, volne ipd.), ne gre dvomiti, da so ob zakolu ljudje zaužili tudi meso. Je pa v gradivu z Libne najti tudi vrste, ki pomenijo primer nemesnega izkoriščanja živali. Sem gre prištevati konja (*Equus caballus*) in psa (*Canis domesticus*). Ostanke prvega so znani s starejših izkopavanj utrjene naselbine⁴⁹ ter tudi pripadajočih gomilnih grobišč,⁵⁰ pes pa je z odlomkom spodnje čeljustnice zastopan tudi v gradivu s terenskega raziskovanja iz leta 2011. Najdba izvira iz prej že

omenjenega nasutja (SE 1004), v katerem so bile sicer samo prazgodovinske arheološke ostaline starejše železne dobe. Ohranjen je le osrednji del spodnječeljustničnega telesa (*corpus mandibulae*) brez zob (sl. 8), kar pa je še vedno omogočalo meritev dolžine alveole derača.⁵¹ Izmerjena vrednost (tj. 20,0 mm) se umešča blizu povprečja za železnodobne pse s Slovenskega.⁵² Enako velja tudi za podatek o višini spodnječeljustničnega telesa za deračem,⁵³ ki pri tukaj obravnavanem primerku meri 22,0 mm. Čeprav iz velikosti zob ni mogoče neposredno sklepati na velikost same živali,⁵⁴ pa se zdi ob upoštevanju analogij iz rimskega časa⁵⁵ v tem primeru utemeljeno sklepati, da je najdba

⁴⁷ Dimenzija 14 *sensu* von den Driesch 1976, 61.

⁴⁸ Prim. Bökönyi 1994, 207, 210; lastni neobjavljeni podatki.

⁴⁹ Dimenzija 19 *sensu* von den Driesch 1976, 61.

⁵⁰ Jungers 1990, 104.

⁵¹ Bökönyi 1984, 75, 208 ss.

⁴⁷ Bartosiewicz 1996, tab. 1.

⁴⁸ Toškan, Dirjec 2010, 105.

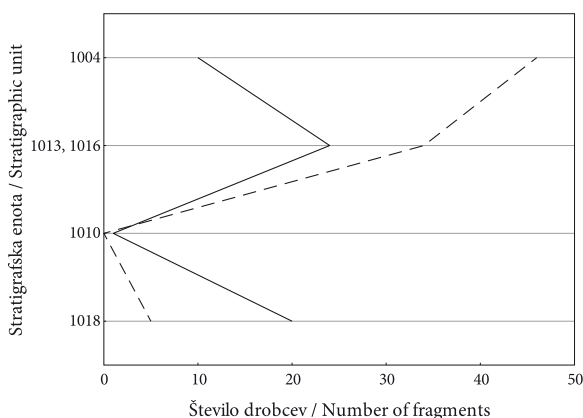
⁴⁹ Guštin 1976, 16.

⁵⁰ Guštin 1976, 37–38, 40, 42, 45.

Sl. 8: Sv. Marjeta na Libni, sonda leta 2011. Odlomek spodnje čeljustnice psa iz SE 1004.

Fig. 8: Sv. Marjeta on Libna, trench 2011. Fragment of a dog mandible from SE 1004.

Sl. 9: Sv. Marjeta na Libni, sonda leta 2011. Številčnost kalciniranih (prekinjena črta; N = 73) in taksonomsko neopredeljivih neožganih (polna črta; N = 65) kostnih drobcov po stratigrafskih enotah. Nanizanost SE povzema njihovo stratigrafsko sosledje.

Fig. 9: Sv. Marjeta on Libna, trench from year 2011. Number of the calcined (broken line; N = 73) and of the taxonomically unidentified and unburned (continuous line; N = 65) bone fragments according to stratigraphic units. The succession of stratigraphic units reflects their stratigraphic sequence.

pripadala srednje velikemu psu s plečno višino med 55 in 75 cm.

Opisana pasja čeljustnica je eden od petih taksonomsko opredeljivih živalskih ostankov iz SE 1004. Ker so najdbe v navedeno plast delno prišle tudi z erozijo na pobočju nad tukaj obravnavano stavbo 3, jih nanjo ni mogoče z zanesljivostjo navezati; utegnile bi namreč izvirati tudi z višje ležečega gradišča. Pri preostalih 16 taksonomsko opredeljenih kosteh in zobeh, izkopanih leta 2011, se zdi ta možnost manjša. Ne nazadnje jih je bila večina (N = 15) celo pobrana s površine v nekdanji stavbi 3. Seveda pa gre z določeno vertikalno in horizontalno migracijo računati tudi pri živalskih ostankih, pobranih iz plasti pod nasutjem SE 1004. V tem smislu se zdi še zlasti zanimiva ugotovitev, ki izhaja iz primerjave številčnosti ožganih in neožganih kostnih drobcov po posameznih stratigrafskih enotah. Delež kalciniranih primerkov je namreč sorazmerno največji prav v SE 1004, v stratigrafskem stolpcu pa postopno, a stalno upada (sl. 9). Ponuja se torej možnost, da bi vsaj večji del teh drobcov v SE 1010 do 1018 tja lahko prišel prav z migracijo iz zgoraj ležečega nasutja SE 1004.

PALEOBOTANIČNA ANALIZA ORGANSKIH OSTANKOV V STAVBI 3 IN OB NJEJ

V desetih vzorcih paleobotaničnega materiala⁵⁶ je prevladovalo lesno oglje (tab. 2). Po večini so bili to zelo majhni primerki, velikosti od 2 mm do nekaj mm. Oglje je bilo po večini impregnirano s sedimentom, tudi mineralizirano. Prevladovalo je

⁵⁶ Vzorce je analizirala Meta Culiberg (*Poročilo o paleobotaničnih najdbah na arheološkem najdišču Libna*, Ljubljana 2012; hrani: Arhej d. o. o.).

Tab. 2: Sv. Marjeta na Libni. Identifikacija ostankov oglja in semen/plodov po stratigrafskih enotah. Podatki se nanašajo na vzorec, pridobljen med arheološkimi raziskavami leta 2011.

Tab. 2: Sv. Marjeta on Libna. Identification of charcoal and seeds/fruits fragments according to stratigraphic units. The data refer to the sample obtained during the 2011 archaeological investigation.

SE	KV Quadrant	Št. separacije Separation number	Opis / Description
1003	B1	1000	Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 7, <i>Fagus</i> (bukev) 1, <i>Carpinus</i> (gaber) 3; 3 primerki ne kažejo lesne strukture / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 7, <i>Fagus</i> (beech) 1, <i>Carpinus</i> (hornbeam) 3; 3 examples do not show wood structure
1004	A2	1001	Oglje: <i>Acer</i> (javor) 1 / Charcoal: <i>Acer</i> (maple) 1
1013	B1	1002	Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 1 / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 1

SE	KV Quadrant	Št. separacije Separation number	Opis / Description
1016	B1	1003	Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 9, <i>Acer</i> (javor); nedoločljivi drobcji (ni lesno oglje); nedef. seme(?) ali plod(?), poškodovani v ognju / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 9, <i>Acer</i> (maple) 1; unidentifiable bits (not wood charcoal); unident. seed(?) or fruit(?) damaged in fire
1016	B2	1003	Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 35, <i>Acer</i> (javor) 2, nedoločljivo 2 Plod/seme: zelo majhni drobcji lupine lešnika (<i>Corylus</i>) 4 / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 35, <i>Acer</i> (maple) 2, unidentifiable 2 Fruit/seed: very small fragments of a hazelnut shell (<i>Corylus</i>) 4
1018	B2	1004	1. Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 12, nedoločljivo 5 Plod/seme: fragment lupine lešnika (<i>Corylus</i>) 1 / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 12, unidentifiable 5 Fruit/seed: fragment of a hazelnut shell (<i>Corylus</i>) 1
1018	B2	1004	2. Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 8, <i>Carpinus</i> (gaber) 1 Plod/seme: fragment lupine lešnika (<i>Corylus</i>) 2 / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 8, <i>Carpinus</i> (hornbeam) 1 Fruit/seed: fragment of a hazelnut shell (<i>Corylus</i>) 2
1018	B2	1004	3. Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 1, <i>Carpinus</i> (gaber) 1; nedoločljivo 1 / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 1, <i>Carpinus</i> (hornbeam) 1; unidentifiable 1
1018	B2	1004	4. a Oglje: <i>Quercus</i> (hrast) 4 / Charcoal: <i>Quercus</i> (oak) 4 4. b Plod/seme: fragment (pribl. ¼) lupine lešnika (<i>Corylus</i>) / Fruit/seed: fragment (ca ¼) of a hazelnut shell (<i>Corylus</i>)

ogljje hrasta (*Quercus*), nekaj primerkov oglja pa je imelo anatomske lastnosti lesa gabra (*Carpinus*), javorja (*Acer*) in bukve (*Fagus*). Le nekaj primerkov je bilo zaradi majhnosti in močno poškodovane lesne strukture nedoločljivih.

V več vzorcih so bili ugotovljeni tudi fragmenti lupine lešnika (*Corylus avellana*). V vzorcu iz SE 1016 (hodna površina v stavbi 3) en drobec po obliki spominja na delček zrna leče (*Lens culinaris*), eden pa na žitno zrno ječmena (*Hordeum*), vendar znakov za zanesljivo določitev ni videti.

V vzorcih so bili še anorganski drobcji: konkrekcija, kamenček, drobcji, ki so reagirali na magnet (žlindra?), in še nekaj milimetrskih drobcev kosti ter zobne sklenine.

Zaključek

Čeprav je B. Teržan v eni izmed svojih razprav poskušala pokazati, da bi smeli začetke poselitve na Sv. Marjeti na Libni, sicer v manjšem obsegu, najverjetneje iskati že v starejši stopnji kulture

žarnih grobišč,⁵⁷ večina avtorjev še vedno meni, da začetek poselitve na sv. Marjeti sovпада s poznim žarnogrobiščnim obdobjem ali celo z začetkom železne dobe na Slovenskem.⁵⁸ Da so bile domneve Teržanove utemeljene, so pokazale tudi tukaj opisane novejšje sistematične raziskave na jugovzhodnem delu pobočja, tik pod utrjenim železnodobnim gradiščem. To bi utegnilo biti, če sklepamo po najdbah (sicer odkritih v nasutjih⁵⁹), ki so prekrile stavbo 3 po koncu njene uporabe, poseljeno že od starejše stopnje kulture žarnih grobišč. O tem nam govorita skleda oz. okras poševnih kanelur na njej (t. I: 1), za katerega smo pokazali, da bi smeli izvor iskati že v skupini Baierdorf-Velatice v času prehoda iz zgodnje v starejšo pozno bronasto dobo,⁶⁰

⁵⁷ Teržan 1999, 108, 135; Guštin 1976, t. 13: 12; 59: 10; 80: 15.

⁵⁸ Guštin 1976, 16, 23–24; Dular 2006, 163, Dular, Tecco Hvala 2007, 94, Sl. 24.

⁵⁹ Gre za nasutje, zato nam izvorno mesto najdb ni znano, lahko pa domnevamo, da so te z erozijo prišle z višje ležečega gradišča.

⁶⁰ Črešnar 2010, 20–22.

ter ročaj, okrašen s poševnimi kanelurami (*t. 1: 12*), ki pa najverjetneje pripada tipu posod "Säulchenschüssel", ki so značilne za Baierdorf-Lednice horizont oz. Ha A1.⁶¹ Druge odkrite najdbe kažejo širši časovni razpon, in sicer od žarnogrobiščnega obdobja ter morda z vmesnimi prekinitvami tudi v mlajše halštatsko in pozno latensko obdobje (glej pogl. Kronološka opredelitev najdb).

Raziskano območje bi lahko na podlagi namembnosti najdb (loncev, skled, pekev/pokrovov, svitkov, prenosnih ognjišč, ognjiščnih koz ter uteži za statve), odkritih v ostankih stavbe 3 in ob njih, opredelili kot bivalni del. Po drugi strani pa bi nam morda lahko ostanki žlindre in ožgane steklene paste kazali, da so v neposredni bližini v nekem obdobju potekale tudi rokodelske dejavnosti, povezane z metalurgijo oz. izdelavo/obdelavo kovinskih in steklenih izdelkov.

KATALOG

Najdbe začasno hrani Arhej d.o.o., Karunova 1, Ljubljana
Obd. = začasna številka najdbe v obdelavi;
R = št. risbe.

Tabla 1

Raztresene najdbe brez kontekstov

1. Odl. ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: gladka; sestava: finoizrnatna; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: poševne kanelure. SE sporadično; KV-B 1,2; Obd. 60; R 51.

2. Odl. ustja in ostenja pokrova/pekve; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: groba; sestava: drobnozrnata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirani vodoravni razčlenjeni rebri. SE sporadično; KV-B 1,2; Obd. 64; R 53.

3. Odl. dna in ostenja miniaturne posodice; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivorjava; površina: gladka; sestava: grobozrnata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. SE sporadično; KV-B 1,2; Obd. 58; R 49.

4. Odl. keramičnega predmeta; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: temnorjava; površina: groba; sestava: grobozrnata; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; trdota: trda. SE sporadično; KV-B 1,2; Obd. 59; R 50.

Nasutje nad stavbo 3 (SE 1000)

5. Odl. peresovine bronaste fibule. SE 1000; KV-A 1; PN: 1000; Obd. 1; R 6a.

Nasutje nad stavbo 3 (SE 1001)

6. Odl. ustja in ostenja lonca; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina:

hrapava; sestava: grobozrnata; žganje: oksidacijsko; trdota: mehka. SE 1001; KV-A 1; Obd. 5; R 9.

7. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: temnorjava; barva notranje površine: rdečerjava; površina: hrapava; sestava: drobnozrnata; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirana navpična rebra. SE 1001; KV-B 1; Obd. 3; R 8.

Nasutje nad stavbo 3 (SE 1002)

8. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: temnorjava; površina: hrapava; sestava: finoizrnatna; žganje: redukcijsko; trdota: trda. SE 1002; KV-B 1; Obd. 16; R 18.

9. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: hrapava; sestava: drobnozrnata; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; trdota: trda. SE 1002; KV-B 1; Obd. 10; R 14.

10. Odl. ustja in ostenja lonca/pithosa; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: hrapava; sestava: grobozrnata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: vodoravni žlebovi in vodoraven jezičast držaj. SE 1002; KV-B 1; Obd. 8; R 12.

11. Odl. ustja in ostenja lonca/pithosa; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: sivočrna; barva notranje površine: bledorjava; površina: groba; sestava: grobozrnata; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno razčlenjeno rebro. SE 1002; KV-B 1; Obd. 9; R 13.

12. Odl. ročaja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: gladka; sestava: finoizrnatna; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: poševne kanelure. SE 1002; KV-B 1; Obd. 11; R 15.

13. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: gladka; sestava: drobnozrnata; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; trdota: trda; okras: snopi žlebov. SE 1002; KV-B 1; Obd. 12; R 16.

14. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: rdečerjava; barva notranje površine: temnorjava; površina: hrapava; sestava: grobozrnata; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno rebro. SE 1002; KV-A 1; Obd. 15; R 17.

15. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: temnorjava; površina: hrapava; sestava: grobozrnata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirana bradavica. SE 1002; KV-A 2; Obd. 17; R 19.

16. Odl. piramidalne uteži iz temnorjave gline. SE 1002; KV-B 1; Obd. 7; R 11.

17. Obdelan kamen – brus? iz drobnozrnatega peščenjaka. SE 1002; KV-B 1; R 57.

Tabla 2

Nasutje nad stavbo 3 (SE 1004)

1. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: hrapava; sestava: finoizrnatna; žganje: redukcijsko; trdota: mehka; okras: aplicirana bradavica. SE 1004; KV-A 2; Obd. 23; R 24.

⁶¹ Kossack 2002, 199–216; Črešnar 2010, 45.

2. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: bledorjava; barva notranje površine: temnorjava; površina: hrapava; sestava: drobnorzna; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; trdota: trda; okras: vodoravna žlebova. SE 1004; KV-A 2; Obd. 25; R 25.

3. Odl. ustja in ostenja lončka/lonca; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: hrapava; sestava: finoznata; žganje: redukcijsko; trdota: trda. SE 1004; KV-B 1; Obd. 28; R 1.

4. Odl. ustja in ostenja lonca; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: hrapava; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: mehka. SE 1004; KV-A 2; Obd. 24; R 10.

5. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: groba; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: okras: aplicirano podkvasto rebro. SE 1004; KV-B 1; Obd. 26; R 27.

6. Odl. držaja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: groba; sestava: groboznata; žganje: redukcijsko; trdota: trda. SE 1004; KV-B 2; Obd. 29; R 28.

7. Odl. pladnja; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: rdečerjava; površina: groba; sestava: groboznata; žganj: oksidacijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno razčlenjeno rebro; opomba: osmojena zunanja zgornja površina. SE 1004; KV-B 1; Obd. 22 in 31; R 29.

8. Odl. ognjiščne koze; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: rdečerjava; površina: hrapava; sestava: drobnorzna; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; trdota: trda. SE 1004; KV-B 1; Obd. 26; R 26.

Plast v jami SE 1007 (SE 1003)

9. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: temnorjava; površina: gladka; sestava: finoznata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirana bradavica. SE 1003; KV-B 2; Obd. 20; R 22.

10. Odl. ustja in ostenja pokrova/pekve; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: temnorjava; površina: hrapava; sestava: finoznata; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; trdota: trda. SE 1003; KV-B 2; Obd. 18; R 20.

11. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: gladka; sestava: finoznata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: guba. SE 1003; KV-B 2; Obd. 21; R 23.

12. Odl. prenosnega ognjišča; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: hrapava; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. SE 1003; KV-B 2; Obd. 19; R 21.

13. Odl. stavbnega ometa. SE 1003; KV-B 2; Obd. 66; R 38.

Nasutje v stavbi 3 (SE 1010)

14. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: gladka; sestava: finoznata; žganje: redukcijsko; trdota: trda. SE 1010; KV-B 2; Obd. 32; R 30.

15. Odl. ustja, ostenja in dna lončka; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivo črnorjava; površina: hrapava; sestava: drobnorzna; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirana bradavica, plastično navpično in vodoravno razčlenjeno rebro. SE 1010; KV-B 1; Obd. 35; R 6.

16. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: rdečerjava; površina: hrapava; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno razčlenjeno rebro in vodoravni držaj. SE 1010; KV-B 1; Obd. 34; R 35.

Ognjišče (SE 1012)

17. Odl. ročaja pekve; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: hrapava; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. SE 1012; KV-B 2; R 55.

Geološka sonda

18. Kamnit odbitek iz roženca. SE geološka sonda; PN: 1000.

Tabla 3

Tlak v notranjosti stavbe (SE 1013)

1. Odl. pladnja; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: groba; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno razčlenjeno rebro; opomba: osmojena zunanja zgornja površina. SE 1013; KV-B 2; Obd. 40; R 37a.

2. Odl. pladnja; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: groba; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno razčlenjeno rebro; opomba: osmojena zunanja zgornja površina. SE 1013; KV-B 2; Obd. 40; R 37b.

3. Odl. ustja in ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: gladka; sestava: finoznata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno rebro. SE 1013; KV-B 1; Obd. 36; R 31.

4. Odl. ročaja pekve; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: rdečerjava; površina: groba; sestava: groboznata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda; okras: nepravilni vtisi predmeta. SE 1013; KV-B 1; Obd. 38; R 32.

5. Odl. ročaja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: temnorjava; površina: hrapava; sestava: drobnorzna; žganje: redukcijsko; trdota: trda. SE 1013; KV-B 1; Obd. 41; R 33.

6. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: hrapava; sestava: finoznata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirane bradavice. SE 1013; KV-B 1; Obd. 33 in 37; R 36.

7. Odl. stavbnega ometa. SE 1013; KV-B 2; Obd. 39; R 34.

8. Kamnito jedro iz roženca. SE 1013; KV-B 1; PN: 1002; Obd. 65; R 56.

Zunanja hodna površina ob stavbi 3 (SE 1014)

9. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: temnorjava; površina: hrapava; sestava: drobnorzna; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: vodoraven žleb. SE 1014; KV-A 1; Obd. 43; R 2.

10. Odl. ustja in ostenja prenosnega ognjišča; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: temnorjava; barva notranje površine: rdeče rjava; površina: hrapava; sestava: drobnorzna; žganje: oksidacijsko, v končni fazi reduk-

cijsko; trdota: trda; opomba: osmojena zunanja zgornja površina. SE 1014; KV-A 1; Obd. 42; R 4.

11. Odl. prenosnega ognjišča; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: hrapava; sestava: grobozrnata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. SE 1014; KV-A 2; R 54.

12. Kamnit odbitek iz roženca. SE 1014; KV-A 1; PN: 1001; Obd. 44, R 58.

Hodna površina v stavbi 3 (SE 1016)

13. Odl. ustja in ostenja lonca; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: temnorjava; barva notranje površine: rdečerjava; površina: gladka; sestava: drobnazrnata; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; trdota: trda; okras: vodoraven žleb. SE 1016; KV-B 2; Obd. 49; R 3.

14. Pokrovček; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: rdečerjava; površina: hrapava; sestava: drobnazrnata; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. SE 1016; KV-B 2; Obd. 50; R 42.

15. Odl. piramidalne uteži iz rdečerjave gline. SE 1016; KV-B 2; Obd. 51; R 43.

16. Odl. stavbnega ometa. SE 1016; KV-B 2; Obd. 48; R 41.

Tabla 4

Izravnavna v stavbi 3 (SE 1018)

1. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina: hrapava; sestava: fino-zrnata; žganje: redukcijsko; trdota: trda. SE 1018; KV-B 1; Obd. 55; R 46.

2. Odl. ustja in ostenja sklede; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: sivočrna; površina:

gladka; sestava: fino-zrnata; žganje: redukcijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno razčlenjeno rebro. SE 1018; KV-B 2; Obd. 56; R 47.

3. Odl. ustja, ostenja in dna lončka; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: hrapava; sestava: drobnazrnata; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; trdota: trda. SE 1018; KV-B 1; Obd. 54; R 45.

4. Odl. dna in ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: sivočrna; barva notranje površine: rjava; površina: gladka; sestava: drobnazrnata; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; trdota: trda. SE 1018; KV-B 2; Obd. 57; R 48.

5. Odl. svitka iz rdečerjave gline; opomba: osmojena spodnja površina. SE 1018; KV-B 1; Obd. 53; R 44.

Izravnavna v stavbi 3 (SE 1018) / Jama za stojko 3 (1020)

6. Odl. ustja in ostenja lonca; izdelava: prostoročna; barva zunanje in notranje površine: bledorjava; površina: hrapava; sestava: drobnazrnata; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; trdota: trda; okras: aplicirano vodoravno razčlenjeno rebro in vodoravna držaja. SE 1018(1020); KV-B 2; Obd. 52; R 5.

Plast hišnega lepa ob stavbi 3 (SE 1024)

7. Odl. ostenja posode; izdelava: prostoročna; barva zunanje površine: rdečerjava; barva notranje površine: sivočrna; površina: hrapava; sestava: grobozrnata; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; trdota: trda; vodoravni držaj. SE 1024; KV-A 1; Obd. 46; R 40.

8. Odl. svitka iz rdečerjave gline; opomba: osmojena spodnja površina. SE 1024; KV-A 1; Obd. 45; R 39.

BARTOSIEWICZ, L. 1985, Most na Soči: a preliminary faunal analysis of the hallstatt period settlement. – *Arheološki vestnik* 36, 107–131.

BARTOSIEWICZ, L. 1991, Faunal material from two Hallstatt Period settlements in Slovenia / Živalski ostanki iz dveh halštatskodobnih naselbin v Sloveniji. – *Arheološki vestnik* 42, 199–206.

BARTOSIEWICZ, L. 1996, Continuity in the animal keeping of Hallstatt Period communities in Slovenia. – V: E. Jerem, A. Lippert (ur. / eds.), *Die Osthallstattkultur, Akten des Internationalen Symposiums, Sopron, 10.–14. Maj 1994*, Archaeolingua 7, 29–35.

BARTOSIEWICZ, L. 1997, This little piggy went to market... An archaeozoological study of modern meat values. – *Journal of European Archaeology* 5/1, 170–182.

BÖKÖNYI, S. 1984, *Animal husbandry and hunting in TÁC-GORSUM. The vertebrate fauna of a Roman town in Pannonia*. – *Studia Archaeologica* 8.

BÖKÖNYI, S. 1994, Analiza živalskih kosti / Die Tierknochen funde. – V: S. Gabrovec, *Stična I. Naselbinska izkopavanja / Stična I. Siedlungsgrabungen*, Katalogi in monografije 28, 190–213.

BÖKÖNYI, S. 1995, Problems with using osteological materials of wild animals for comparisons in archaeozoology. – *Anthropologiai Közlemények* 37, 3–11.

ČREŠNAR, M. 2010, New research on the Urnfield period of Eastern Slovenia. A case study of Rogoza near Maribor (Nova spoznanja o pozni bronasti dobi vzhodne Slovenije na primeru naselja Rogoza pri Mariboru). – *Arheološki vestnik* 61, 7–119.

DRECHSLER-BIŽIČ, R. 1979–1980, Nekropola brončanog doba u pećini Bezdanjači kod Vrhovina. – *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 12–13/1, 27–78.

DRIESCH von den, A. 1976, *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites*. – Peabody Museum Bulletin 1, 1–136.

DULAR, J. 1978, Poskus kronološke razdelitve dobovskega žarnega grobišča (Versuch einer Einteilung des Urnenfeldes in Dobova). – *Arheološki vestnik* 29, 36–45.

DULAR, J. 1982, *Halštatska keramika v Sloveniji (Die Grabkeramik der älteren Eisenzeit in Slowenien)*. – Dela 1. Razreda SAZU 23.

DULAR, J. 2006, Železnodobno naselje in grobišča na Libni. Topografija in viri (Die eisenzeitliche Siedlung

- und die Gräberfelder auf der Libna. Topographie und Quellen). – *Arheološki vestnik* 57, 163–181.
- DULAR, J., S. TECCO HVALA 2007, *South-Eastern Slovenia in the Early Iron Age / Jugovzhodna Slovenija v starejši železni dobi*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 12.
- DULAR, J., M. TOMANIČ JEVREMOV 2010, *Ormož. Utrjeno naselje iz pozne bronaste in starejše železne dobe / Ormož. Befestigte Siedlung aus der späten Bronze- und der älteren Eisenzeit*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 18.
- DULAR, J., S. CIGLENEČKI, A. DULAR 1995, *Kučar. Železnodobno naselje in zgodnjekrščanski stavbni kompleks na Kučarju pri Podzemlju / Kučar. Eisenzeitliche Siedlung und Frühchristlicher Gebäudekomplex auf dem Kučar bei Podzemelj*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 1.
- GRAHEK, L. 2013, *Železnodobno gradišče Cvinger nad Virom pri Stični. Stratigrafija in tipološko-kronološka analiza naselbinske keramike*. – E-Monographiae Instituti Archaeologici Sloveniae 3/1 (http://iza2.zrc-sazu.si/sites/default/files/zeleznodobno_grobisce_sticna.pdf).
- GUŠTIN, M. 1976, *Libna*. – Posavski muzej Brežice, knjiga 3.
- HÄNSEL, B. 1976, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau*. – Beiträge zur ur- und frühgeschichtlichen Archäologie des Mittelmeer-Kulturraumes 16–17.
- JUNGERS, W. L. 1990, Problems and methods in reconstructing body size in fossil primates. – V: J. Damuth, B. J. MacFadden (ur. / eds.), *Body size in mammalian paleobiology. Estimation and biological implications*, 103–118, Cambridge idr.
- KOSSACK, G. 2002, Tordierte Gefäßhenkel am Begin der Spätbronzezeit. – *Godišnjak* 32, *Centar za balkanološka ispitivanja* 30, 199–216.
- LAMUT, B. 1988–1989, Kronološka skica prazgodovinske naselbine v Ormožu (Chronologische Skizze der vorgeschichtlichen Siedlung in Ormož). – *Arheološki vestnik* 39–40, 235–247.
- LYMAN, R. L. 1999, *Vertebrate Taphonomy*. – Cambridge.
- NICHOLSON, R. A. 1993, A Morphological Investigation of Burnt Animal Bone and an Evaluation of its Utility in Archaeology. – *Journal of Archaeological Science* 20, 411–428.
- OMAN, D. 1981, Brinjeva Gora - 1953 (Obdelava prazgodovinske keramike). – *Arheološki vestnik* 32, 144–153.
- STINER, M. C., S. L. KUHN, S. WEINER, O. BAR-YOSEF 1995, Differential Burning, Recrystallization, and Fragmentation of Archaeological Bone. – *Journal of Archaeological Science* 22, 223–237.
- TERŽAN, B. 1990, *Starejša železna doba na Slovenskem Štajerskem (The Early Iron Age in Slovenian Styria)*. – Katalogi in monografije 25.
- TERŽAN, B. 1999, An Outline of the Urnfield Culture Period in Slovenia (Oris obdobja kulture žarnih grobišč na Slovenskem). – *Arheološki vestnik* 50, 97–143.
- TOŠKAN, B., J. DIRJEC 2010, Ekonomska specializacija in socialna diferenciacija v poznobronastodobnem in zgodnježeleznodobnem Ormožu: arheozoološki pogled / Economic Specialization and Social Differentiation of the Late Bronze and Early Iron Age Ormož (NE Slovenia): an archaeozoological perspective. – V: J. Dular, M. Tomanič Jevremov, *Ormož. Utrjeno naselje iz pozne bronaste in starejše železne dobe / Ormož. Befestigte Siedlung aus der späten Bronze- und der ältern Eisenzeit*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 18, 99–121.
- VOJAKOVIĆ, P. 2013, *Prazgodovinska Emona. Novo odkrita protourbana naselbina na Prulah in njeno mesto v času in prostoru*. – Neobjavljeno doktorsko delo / Unpublished dissertation, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

New discovery of a prehistoric dwelling below the hillfort of Sv. Marjeta on Libna

Summary

The 2011 archaeological investigations conducted just below the known Iron Age hillfort of Sv. Marjeta on Libna (*Figs. 1, 2*) have shown that an extensive alteration of the hillside transformed a previously uninhabitable part into a plateau fit for living. The investigations unearthed traces of four (supposed) buildings (*Figs. 2b: S1–4*). The remains of one of these (Building 3) comprise a short wall, built in the dry-stone technique, paved floor, postholes, presumed hearth and a storage pit (*Figs. 3–5*). The building was of a timber frame construction, as suggested by analogous finds, though the wooden construction has not survived. The numerous pieces of house daub, however, show that the wooden walls were covered with clay. The small finds consist of jars, bowls, cups, lids, ceramic rings, loom weights and so forth (*Pls. 1–4*), which suggests a residential type of building.

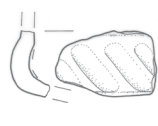
The finds show a wide span and, providing that they had not arrived here through erosion, date the beginning of the hillside settlement already to the early phase of the Urnfield culture period, with later peaks of habitation in the Late Hallstatt (*Pl. 2: 11*) and Late La Tène periods (*Pls. 1: 6; 2: 4*).

Petra Vojaković
Arhej d.o.o.
Drožanjska cesta 23
SI-8290 Sevnica
petra.vojakovic@gmail.com

Sašo Porenta
Vir pri Stični 74
SI-1295 Ivančna Gorica
saso.porenta@gmail.com

Borut Toškan
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Inštitut za arheologijo
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
borut.toskan@zrc-sazu.si

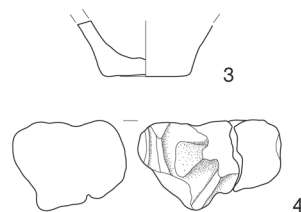
Posamične najdbe / Stray finds

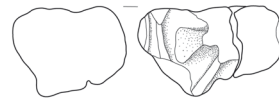
1

2

3

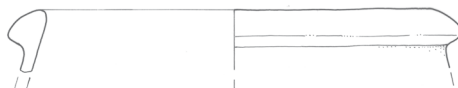
4

SE1000

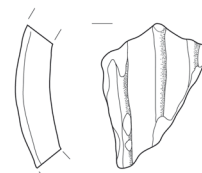

5

SE1001

6

7

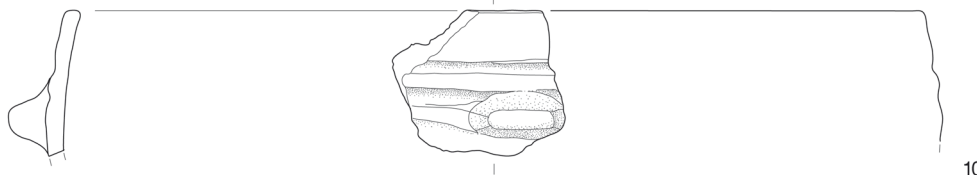
SE1002

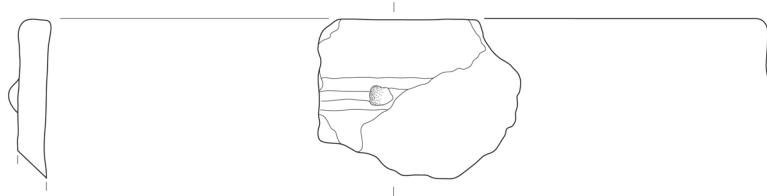
8

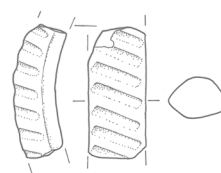
9

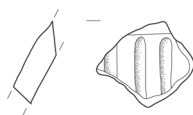
10

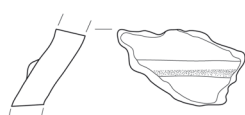
11

12

13

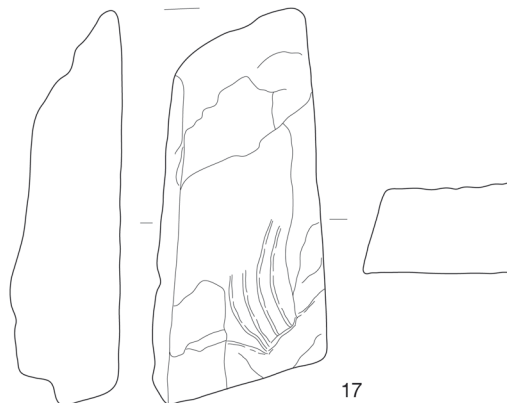
14

15

16

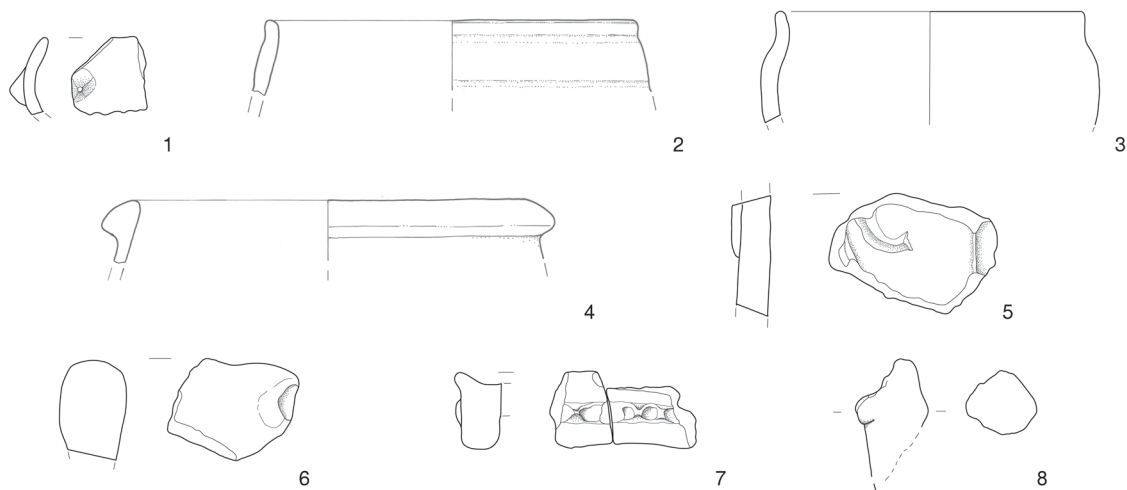

17

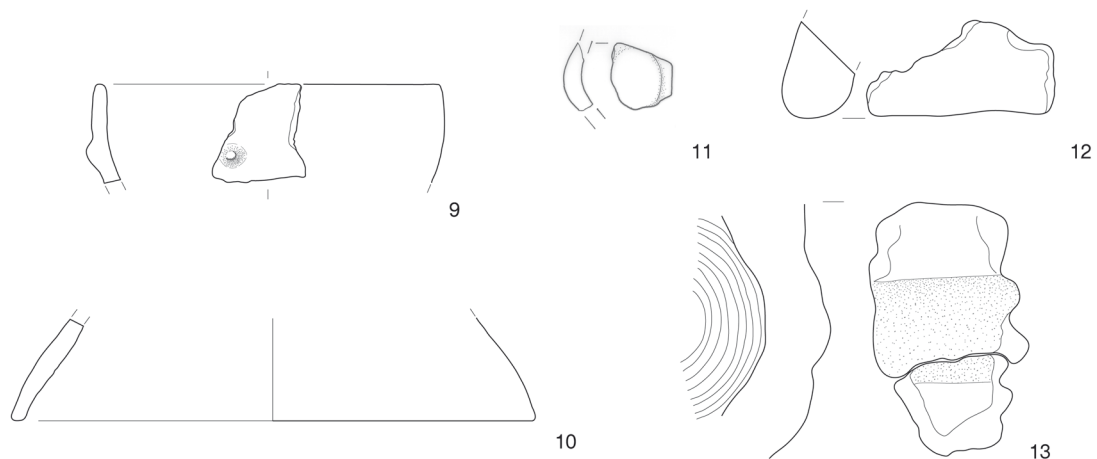
T. 1: Sv. Marjeta na Libni, sonda leta 2011. 1–4,6–17 keramika; 5 bron; 17 kamen. M. 5,17 = 1:2; ostalo 1:3.

Pl. 1: Sv. Marjeta on Libna, trench from year 2011. 1–4,6–17 pottery; 5 bronze; 17 stone. Scale 5,17 = 1:2; rest 1:3.

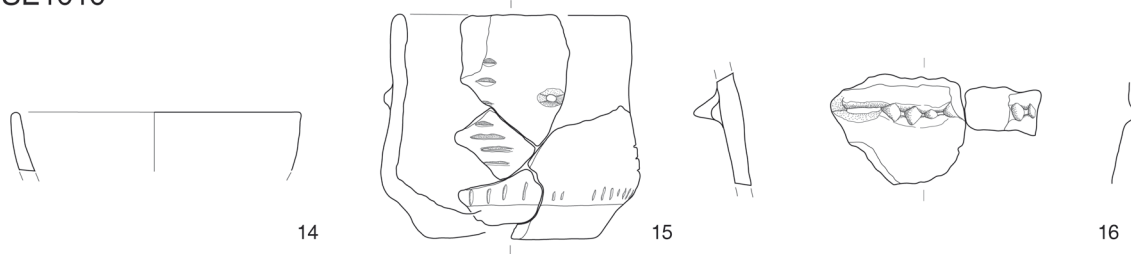
SE1004

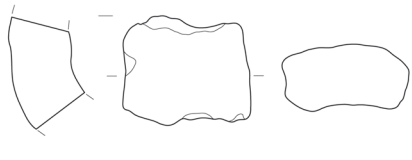
SE1003

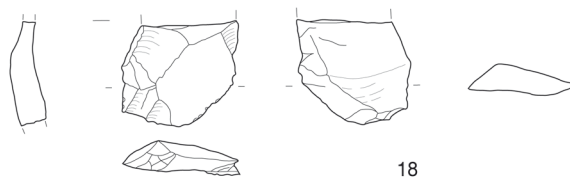
SE1010

SE1012

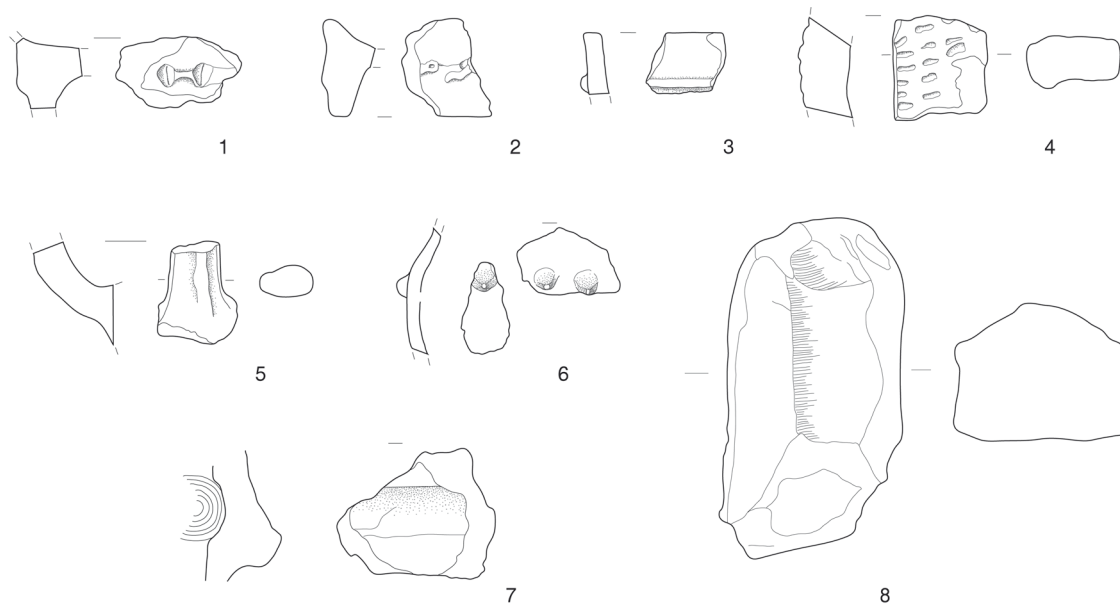

Geološka sonda / Geological trench

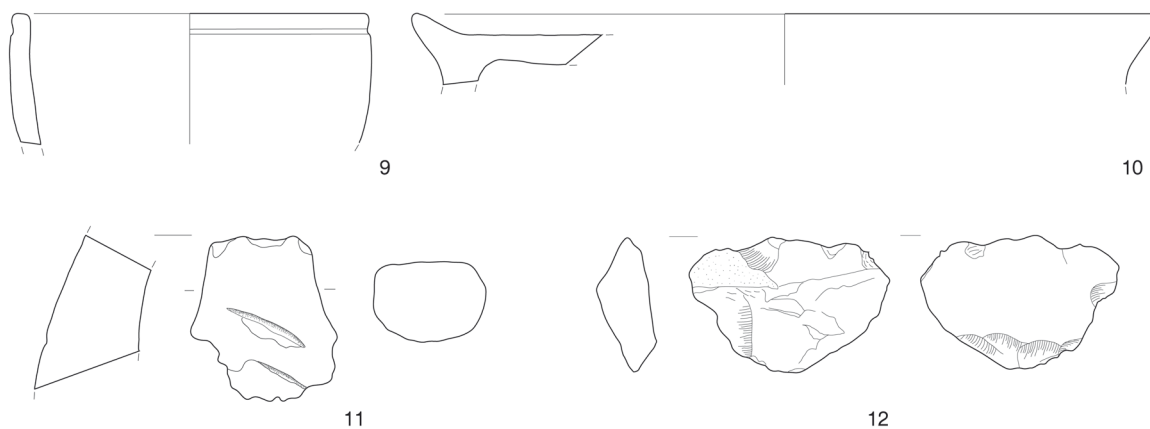

T. 2: Sv. Marjeta na Libni, sonda leta 2011. 1–17 keramika; 18 kamen. M. 18 = 1:2; ostalo 1:3.
 Pl. 2: Sv. Marjeta na Libni, trench from year 2011. 1–17 pottery; 18 stone. Scale 18 = 1:2; rest 1:3.

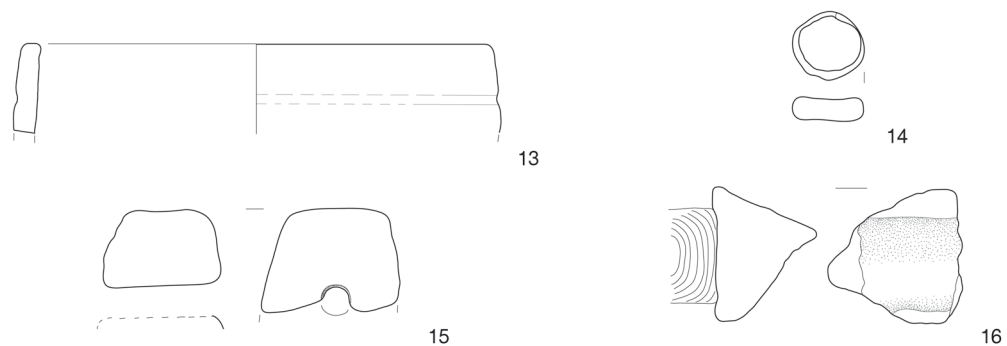
SE1013

SE1014

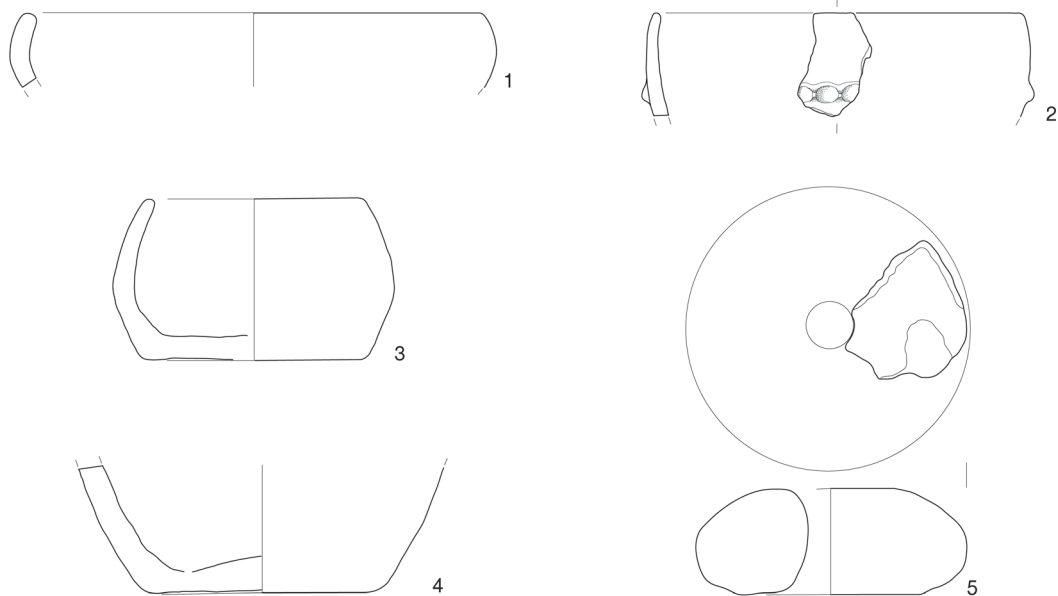
SE1016

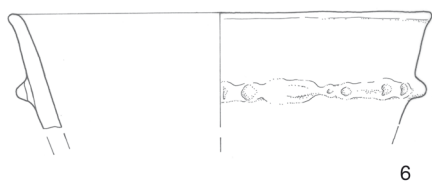
T. 3: Sv. Marjeta na Libni, sonda leta 2011. 1–7,9–11,13–16 keramika; 8,12 kamen. M. 8,12 = 1:2; ostalo 1:3.

Pl. 3: Sv. Marjeta on Libna, trench from year 2011. 1–7,9–11, 13–16 pottery; 8,12 stone. Scale 8,12 = 1:2; rest 1:3.

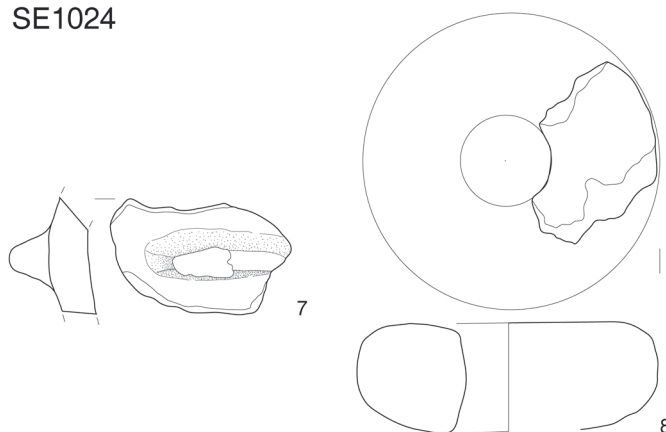
SE1018

SE1018 (1020)

SE1024

T. 4: Sv. Marjeta na Libni, sonda leta 2011. 1–8 keramika. M. = 1:3.

Pl. 4: Sv. Marjeta on Libna, trench from year 2011. 1–8 pottery. Scale = 1:3.

